

Gennadij Ajgí - rekapitulácia tvorivej nekapitulácie

Obrazne sa v záujme o umenie a jeho odvrátené dejiny prejavujúcemu čitateľovi dostáva do rúk v pôsobivom a dôkladnom výbere¹ toľko literárnych, kultúrnych, občianskych i osobných profilov a portrétov zo života a postojov jediného človeka, Gennadija Ajgího, o ktorom vedel svet skôr ako jeho „vlast“, koľko sa slovenským editorom niekoľkých generačných nazeraní na európsku poéziu podarilo spojiť do zovretého celku, a ten možno prosto pomenovať život a dielo básnika a senzibilného mysliteľa Gennadija Ajgího.²

Vedomie celostnosti výberu *Obdarená zima* azda i preto editori a prekladatelia opatrili žánrovým spresnením: „*lyrika, eseje, memoáre, rozhovory*“. Tým, že je výber vnútorne tak žánrovo a typmi textov členitý aj odlišný, navyše sa o ich preflmočenie postarali skúsení rusisti viacerých generácií, je možné vlastne len nenáhlivo kráčať jednotlivými časťami výberu a zaznamenávať tie okamihy z filozofovania, estetiky a poetiky Ajgího³, ktoré prenikajú hlboko do „podvedomia“ siločiar života a do individuálneho osudu ponorného básnika v jeho zložitosti, ba až dramatickosti.⁴

¹ *Gennadij Ajgí: Obdarená zima*. Zostavil a edične pripravil Ján Zambor. Preložili Ivana Kupková, Valerij Kupka, Miroslav Válek, Ján Zambor. Malý kalendár života a diela Gennadija Ajgího spracoval Valerij Kupka. Štúdiu o tvorbe Gennadija Ajgího napísal Ján Zambor. Na obálke je použitý portrét Gennadija Ajgího. Vydanie prvé. Ivánka pri Dunaji: F. R. & G. Knižničná edícia časopisu Fragmet 2008. Strán 307.

² Gennadij Ajgí: 21. 8. 1934–21. 2. 2006. *Valerij Kupka: Malá kalendár života a diela Gennadija Ajgího*, s. 274–275.

³ *Ján Zambor: Lyrika bolestnej stigmatizácie a fascinujúcej prvotnosti*. In: Gennadij Ajgí, c. d., s. 276–306.

⁴ *Galina Ajgiová: Mój Gena. Ako odchádzal*. In: Gennadij Ajgí, c. d. , s. 261–270. *Ján Zambor: Ajgí, V škále bielej*, 21. 6. 2006. In: Gennadij Ajgí, c. d. s. 271–273.

Hlbavý umelec spravidla vytvára erbové odkazy, ktorými odprevádza do duchovného a umeleckého sveta tie svojej „podstatnosti“, ktoré potvrdzuje každým svojím umeleckým činom i osobným i občianskym postojom. V Ajgího poézii otvoreného formálneho tvaru, raz kondenzovanej na zmyslový detail, inokedy prekláňajúcej sa od abstraktného zmyslového „vnemu“ po jeho estetiku ruralistickej „akceptácie“, by takou erbovou noetickou a mravnou „správou“ o sebe vševýpovednou mohla byť i časť z básne *V decembrovej noci*⁵:

*...že umelec je povinný každodenne
vedieť o sile a čase smrti*

*a vedieť preto lebo na pravdu/
nestačí ani celý jeho život*

*a je možné byť jasným vždy – ó hoci aj bolesťou! –
keď tú bolesť ako danú
neodlišuješ od viery*

že – ako hovoriace – blikajú v e c i d u š e/ v strachu – ako v zimnej noci....“

Prierez Ajgího poézie začína v prvej polovici päťdesiatych rokoch (prvá kapitola *Lyrika*, básneň *S celou váhou*, dátovanie 1954–1956) a uzatvára ho cyklus *Poklona – Spevu* z troch častí, kam patrí *Sto variácií na témy ľudových piesní Povolžia*.⁶ Ide o variácie na čuvašské a tatárske ľudové piesne (1988–1991), čuvašské a marijské ľudové piesne (1998–1999) a čuvašské a udmurtské ľudové piesne (1999–2000).⁷ Motivické rozpätie Ajgího poézie vymedzuje senzibilné zmyslové prijímanie prírodného sveta a jeho zabstraktnenie tými istými motívmi pri „presune“ do intímneho sveta človeka v katarznom vnímaní, transformovaní a rezignácii, ktoré do tohto krehkého vzťahu medzi jednotlivcom a veľkou prírodou vnášajú ako dôsledok rušivé „nástroje“ ľudského sveta.

Ajgího filozofovanie má ruralistické a existenciálne podložie, tieto línie sa nevyučujú, ale jemne a nenásilne sa vzpinajú až vzdorujú jedna druhej pred možným unikaním od skutočnosti do prostredia negatívneho abstrahovania všetkého, čo tvorí „skutočnosť“ v jej dejinnosti a premenlivosti. Ajgí tento zvnútra dramatický proces personalizuje a objasňuje vo svojich esejach i rozhovoroch aj tým a tak, že naznačuje, ktoré autorské osobnosti (Boris Pasternak, Velemír Chlebnikov, Vladimír Majakovský, Franz Kafka a ďalší) a poézia (vplyv ruských vzorov v ranom moskovskom období) či k umeniu ako javu ľudskej duše (Béla Bartok) pre neho bola formotvorná, teda ako sa postupne oslobodzoval z jej

⁵ Gennadij Ajgí, c. d., s. 11–12. Básneň má dátum vzniku v roku 1957.

⁶ Gennadij Ajgí, c. d., s. 110.

⁷ Gennadij Ajgí, c. d., s. 110–129.

Gennadij Ajgí

okružia, aby sa svojráznym spôsobom, i za cenu výrazových a významových paradoxov, nie prostým spôsobom dostával k podstate obsahov ticho, mlčanie, čas, priestor, bolesť, zármutok, sen, samota, sneh, modlitba, strom, vietor, čakanie, matka, otec, smrť, žena, rieka, život, ale aj jazyk, vlasť, či „veci duše“ a k mnohým ďalším, ktoré v poetológii jeho autonómnej básnickej dielne – ved' sa formuje na priesečníku aspoň dvoch pre neho dominantných kultúr – uchovali svoju sémantickú podstatu aj ustálenosť, teda na zmyslovú a výrazovú otvorenosť voči intímne uchovanému času a priestoru, ale aj voči erupčivým emóciám a zmyslom pri reflektovaní pohybu „všetkého“, jednak vo svojom dejinnom a sociálnom prostredí a potom v pre neho ponornom, ale o to väčšmi intenzívne prežívanom tvorivom a citovom „(pred)určení“, do ktorého vstupuje jeho oprávnené vedomie osobnej názorovej aj tvorivej príslušnosti k moderným hodnotám európanstva v umení.

Najskôr do toho priestoru identifikovania sa s pohybom celku umenia v čase a pri jeho vnútorných vývinových zákonitostiach patria jemne odvíjané, torzovito otvorené a do maxima zážitku zosobnené postrehy o tvorbe iných autorov, no vždy tak, aby ich pointa „dopadla“ do Ajgího života a tvorby. Čriepky do veršov, alebo do viet „rozhodených“ sentencií vypovedá o krehkosti vnútorného vesmíru Ajgího, lebo ako inak, ak nie ponorne a zahĺbene možno prijímať jeho vyznania: „*prišiel som o Slovo ako o zrak*“⁸, „*a my sme/ rozklad - čo trvá*“⁹, „*podstatné je, že poézia trvá*“¹⁰, kde vnáša do svojej úvahy dva podstatné procesy vymedzujúce hodnotu života jednotlivca i spoločnosti, ale i opodstatnenie na jestvovanie básne a jej tvorbu, ved' hovorí o „*pravde básnika*“ a o „*pravde publika*“¹¹, vyslovuje sa o čitateľovi ako o tom, s kým sa básnik zhovára do očí, ale nepozabudne naznačiť i svoje presvedčenie, že básnik je ten, komu možno dôverovať.¹²

Privátne a zanietene, s nadhľadom ponad jestvujúce „zovšeobecnené“ kultúrne poznania a vyznania o Franzovi Kafkovi, o judaizme vyznieva Ajgího osobná reflexia *Ó, áno* „*Kafkovo svetlo*“.¹³ Ajgí zložito prežíval svoju desaťročia trvajúcu vytisnutosť z priazne občianskej i kultúrnej spoločnosti vo svojej vlasti, preto sa v sceľujúcom premýšľaní o Franzovi Kafkovi, o jeho dobe a o osude človeka z krutej dejinnej situácii uvažuje tak, že sa nepoddáva žíznej, teda aj „mýtizovanej“ predstave o hľadaní kódovaných významov v Kafkovom abstraktnom či absurdnom výraze, radšej upozorňuje na to, že „*Kafka nikdy nič nevymýšľal, Kafka – videl. Ale nedá sa vidieť cez tmu., dá sa vidieť, vnútorným ľudským svetlom, iné Vnútorné Svetlo. Dokonca ani Osvieňčím nepozostával iba z tmy*

⁸ Gennadij Ajgí, c. d.: Stránky s priznaním, s, 70.

⁹ Gennadij Ajgí, c. d., s. 57.

¹⁰ Gennadij Ajgí, c. d.: Sen – a Poézia, s. 136.

¹¹ Gennadij Ajgí, c. d., s. 135

¹² Gennadij Ajgí, c. d., s. 136.

¹³ Gennadij Ajgí, c. d., s. 198–201.

(dokonca ani niečo také si nevieme predstaviť ináč): kričí – svetlo (...). My nepoznáme tie časy, poznáme len – našu dobu, v ktorej sa skutočne rozštiepilo Čosi – Také“.¹⁴ Ajgího vyznanie venované Kafkovi ako jednému z dostredivých chápaní pohybu v dejinách s privysokou osobnou daňou za porozumenie tomu, čo tento pohyb udržiava, vypovedá v horizontále „večnej“ dynamickej premeny vlozenej do pohybu života a smrti, kde sa nič nestratí a nikto nie je nadbytočný, len treba citlivo prijímať a zovšeobecňujúco zhodnocovať „pravdu“ o odlišnosti prinášaných vkladov a o miere i rozsahu strát, tiež zovšeobecnených, hoci aj do dejín ľudského spoločenstva.

Gennadij Ajgí preklenuje osobné drámy tých, o ktorých vypovedá a hľadá prameň tvorby toho, ku komu sa vracia, a tak Velemír Chlebnikov mu zosobňuje svojrázny jazyk v umení, pretože: „Ak chceme vymedziť tvorbu toho-ktorého autora, musíme použiť pojem jazykové správanie sa autora“.¹⁵ Pozornosť, ktorú venuje osobnosti básnika Velemíra Chlebnikova sa mení na štúdiu o vnútre básnika, o jeho odvrátenom vesmíre uchovanom do slov, niekedy aj do slov jeho nekonvenčnej básne. Mravné prijímanie Chlebnikova sa odvracia od správ o jeho rozorvanosti a o dramatickosti jeho veršov, skôr ho Ajgí povyšuje na ojedinelého tvorcu sveta s vypestovaným vedomím zodpovednosti za jeho vnútornú pevnú stavbu.

Návraty k Borisovi Pasternakovi sú pripomenutia si učňovských rokov v moskovskom literárnom inštitúte, vyrovnávaním sa s očarením osobnosťou o hĺbavosťou Pasternakovho chápania slobody v umení a vo vlastnej tvorbe. Vlastne vďaka Ajgího otvorenosti sa ten, o kom hovorí, nemá na blízkeho, ľudského, plného pochybností, na zrelého a osobitého spoločníka pri prameňoch moderného ruského umenia minulého storočia: „Veľa sa nahovorilo a popisalo o Pasternakovom „egoizme“ a „egocentrizme“. Raz o tom so mnou začal rozprávať sám. Len tak, – akoby sa ponosoval. – Všetci ma obviňujú z egoizmu. Mojim príbuzným je so mnou ťažko, všetko chápem. Povedzte však, vari je to egoizmus, keď všetko, – všetko prírodné, všetko trpiaco-ľudské, všetku neslýchanú krásu sveta, - nasávaš, nekonečne vstrebávaš do seba, aby si to všetko – vrúčne, štedro, bez rozmyšľania, – dal, rozdal – nevieš komu, – bez adresy, – všetkým, všetkým!“¹⁶

Kapitola venovaná rozhovorom, ktoré poskytoval Gennadij Ajgí, len precizuje jeho zvnútorňenosť, schopnosť vypovedať panoramaticky a domýšľať nastolený problém dostredivo do času a do priestoru, kam človek a jeho bytie patrí. A v tejto

¹⁴ Gennadij Ajgí, c. d., s. 195.

¹⁵ Gennadij Ajgí, c. d.: K storočnici Velemíra Chlebnikova, s. 149.

¹⁶ Gennadij Ajgí, c. d.: *Stretnutia s Borisom Pasternakom*, 1956–1958.

Gennadij Ajgí

súvislosti sa uplatní ako finálna pointa jeho života i diela torzo z jeho básne,¹⁷ vlastne verš v role gnómickej „sentencie“¹⁸:

„A spýtajú sa: aj o tom – slovami?

Áno, - mlčanie i ticho možno tvoriť: iba – Slovami.

A vzniká pojem: Umenie – Mlčania“.

Viera ŽEMBEROVÁ

¹⁷ Gennadij Ajgí, c. d.: *Poézia – ako – mlčanie. Rôznorodé zápisy k téme*, s. 202–212.

¹⁸ Gennadij Ajgí: c.d., s. 212, trojveršie 53.

